

2020 – ANUL IORGA, ANUL SĂMĂNĂTORIȘTILOR (XXX):

Mediașul ... un frumos Ținut roditor - Acest simbol al privilegiilor a fost însă sfărîmat - ... nodul de clădiri istorice al cetății săsești!

1871 1940

Aici e nodul de clădiri istorice al cetății săsești, o amintire și un îndemn veșnic pentru urmașii de astăzi ai vechilor «Bürgeri»!

N. Iorga Aici poate să fi fost de la început un sat românesc!

Mediasch

Am văzut și eu ce harnic se lucrează la prăbușirea și înlăturarea trecutului de piatră ...

Hotel Traube

Șaroșul, unde la 1848 Ungurii revoluționari au fost bătută rău de ostașii împărătești, ajutați și de Români.

Picu Pătrut

Anul sămănătorilor Anul Iorga

șagunism - tribunism - sămănătorism

Continuăm reproducerea selectivă din lucrarea „Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească” (vol.II. 1906), istoricul Nicolae Iorga oferind cititorilor „Tribunei” posibilitatea descoperirii „Ținutului Târnavelor”, la începutul sec. XX: «Căci aici în Blaj sînt iarăși între dînșii, în laturea unde ei, desfăcuți de Romînime, se razimă pe marea mulțime săracă a Secuilor din munte, revărsați până la Murăș, unde au Murăș-Oșorheiul, și până la Tîrnave, în preajma Sighișoarei. Linia ferată urmează cursul Tîrnavei-Mari, pe care o taie de cîteva ori pentru ușurință. **E un frumos Ținut roditor, mărgenit de dealuri ce se apleacă lin.** Îl locuiesc Romîni amestecați mai ales cu Sașii, și iarăși vezi pe dealul stăpînitor deasupra coperemintelor de țigle și de stuf, vechile ziduri ale bisericii-castel, păstrătoare de averi și apărătoare de oameni, care, sprijiniți pe cîrjele contraforturilor, înnalță vîrfurile ascuțite al turnului. Cea d’întăiu stație poartă însemnarea Hosszuaszó; Romînii îi zic **Hususău**, și în satul de obîrșie străină veche ei au știut să-și cucerească un loc. Tot așa și la **Micăsasa**, care se desfășură de cealaltă parte, foarte frumos, cu o înfățișare de vechime înnaintată. Din jos un rîu vine să se piardă în apele liniștite ale Tîrnavei. Trenul se oprește îndelung la locul unde un turn vechiu cu vîrfurile roșu și unul nou, alb, se privesc pe de-asupra apei. Acolo e **Copșa-Mică**, de unde se desface linia către Sibiiu. Peste puțin ești la **Mediaș**, care se vestește prin cîteva fabrici și prin înnalta suliță a vechii biserici care țîșnește din mijlocul coperișurilor bătrîne ale pieței.

A. Mediașul. Orașul e destul de mic. La gară așteaptă însă omnibusuri de oțel, trăsuri de «domni» și o singură birjă, cu un vizitiu ungar care, în loc să mă ducă la protopopul romîn neunit,

mă bagă în casa unui doctor sas «**universae medicinae**». Ești îndată în piață, care e de o mărime și de o frumuseță deosebită. De două părți o încunjură case de modă nouă, dar de celelalte două, coperișurile de țigla veche se înalță în mai multe șiruri. De-asupra lor răsar puternic două vîrfuri de bastioane, și încă mai sus turnul verde al bisericii predomină toate. **Aici e nodul de clădiri istorice al cetății săsești, o amintire și un îndemn veșnic pentru urmașii de astăzi ai vechilor «Bürgeri».**

Până mai încoace, piața și stradele strîmte cu casele de părete gros erau încunjurate de un înalt zid de cărămidă, întrerupt de bastioane puternice. **Acest simbol al privilegiilor a fost însă sfărîmat**, nu atîta de avîntul nou al cetății, cît de năvala supușilor din suburbii, cari nu mai puteau fi ținuți la o parte. Astăzi numai ici și colo se vede cîte o zdreanță roșie a dărimăturilor și turnuri, porți singuratece nu mai apără și nu mai închid nimic. **Am văzut și eu ce harnic se lucrează la prăbușirea și înlăturarea trecutului de piatră.** Sașii au aici un gimnasiu, a cărui disciplină e mult lăudată; o clădire pompoasă din margine se dovedește a fi numai casa de gimnastică a școlărilor. Dar numărul populației săsești a scăzut la vre-o 3.500. **Aici poate să fi fost de la început un sat românesc, căci Mediasch nu înseamnă nimic în săsește**, precum nici Medgyes n'are nici-un înțeles bun în ungurește, pe cînd cu o obîrșie românească el ar veni de la **Meadia, Media**, nume ce se întîmpină, cum se știe, și aiurea. Ar fi deci tot așa ca și cu Brașovul, Sibiiul, Sebeșul, întemeiate ca cetăți săsești peste desființarea, înlăturarea unor vechi sate de Romîni. Cetatea Mediașului a fost în legături destul de slabe cu alții din ai noștri decît locuitorii domeniului de supt ascultarea ei. Dar odată Petru Rareș, Petru-Vodă cel cu dregătorii așezați în Cetatea-de-Baltă, a venit aici, cu oastea lui moldovenească, amestecîndu-se hotărîtor în luptele pentru stăpînirea Ardealului. Ludovic Gritti, copil din flori al unui doge venețian și bunul prieten al atîtor Turci mari din Constantinopol, visa pentru sine coroana Ungariei și tronuri românești pentru copiii săi. Rareș, venit ca să se unească cu oastea Sultanului, momi cu vorbe pe acest rîvnitor de măriri, îl prinse în mîna sa și-l dădu unor dușmani cari nu erau să-l ierte.

Odraslele Venețianului intrară în robia moldovenească pentru a nu mai ieși nici-odată la lumina zilei. Și, cînd mergi astăzi supt acele ziduri de cărămidă care se farmă și se desfac, simți un fior de mîndrie românească gîndindu-te că aici unde ai tăi au robii și au suferit atîta, aici de unde se vede «**dealul furcilor**» merit mai ales bieteii noastre țerănime pe care nevoile o îndreptau spre fapta rea, că până și aici a trecut, cu șezeci de ani înaintea de cucerirea lui Mihai Viteazul, ca năvălitor îndrăzneț, în fruntea unor obști temute, încă un Domn romîn călărind sumeț pe drumurile mari ale Ardealului nostru. În acea margine care se chiamă și aici, ca și la Sibiiu și Bălgrad, Maierii, Romîinii, veniți de prin satele vecine, își avură foarte de demult biserici de lemn. Uniții își putură face din piatră cei d'întăiu, la 1826, o frumoasă și încăpătoare clădire. Rîndul Neuniților a venit mai tîrziu, abia în zilele noastre, prin 1860. Nici unii, nici alții nu erau încă primiți în cuprinsul de privilegii al zidurilor. Astăzi însă nu mai e așa. Ai noștri, cari au trecut de mult de mie și pot fi chiar vre-o 2.300, au «rupt zidurile» și au intrat în cetate. Acolo stă unul din cei doi protopopi și avocații, cari sînt în număr de patru. Cele două căpetenii bisericesti trăiesc bine laolaltă, și puterile nu se pierd în mici rivalități confesionale. Innaintarea se face și aici, încet, dar sigur.

B. **Ibașfalăul**. De la otelul Traube, căruia ai noștri îi zic «Strugure», ieau o trăsură spre Ibașfalău. Firește, iarăși am pe capră un Secuiu, plin de toată bunăvoința, dar prost cunoscător al locurilor și abia în stare să mîrîie cîteva vorbe românești. Va fi deci iarăși un drum tăcut, fără lămuriri asupra celor ce se văd în cursul lui. Și la Mediaș a fost tîrg în această zi de Joi, și din maidanele pline de tină frămîntată cu paie se întorc spre satele de aproape și mai de departe vînzătorii și cumpărătorii. Cîțiva Țigani, foarte mulți Romîni, pe jos și în cară, și, de la o vreme mai ales, destui Sași, cari rumegă adormiți cine știe ce socoteli și planuri în căruțele lor trase de cai. Calea e de o mare frumuseță fericită. Dealuri mari de amîndouă părțile nu alcătuiesc șiruri impunătoare, ci se rup în movile rotunde, în căpățîni țuguiate, în șire ascuțite. Jos ele se tivesc cu cîte un petec de vie sau cu miriști și cucuruze uscate; sus aleargă o bucată de vreme pădurea. În stînga, Tîrnava-Mare lunecă între sălcii, mai mult nevăzută. Soarele care se luptă lesne cu nourași albi, scămoșați pe tot cerul, înveselește această priveliște felurită și vioaie ca puține altele. De la un timp se deslușește în față un castel vechiu, înalt, în mijlocul greoaielor platoșe roșii de țigla care deosebesc casele săsești. Biserica-cetate e în adevăr, și de aproape, vrednică de luare aminte. Vizitiul, întrebat, îngîna un nume unguresc, pe care nu-l înțeleg. De la niște flăcăi unguri și romîni cari se îngrijesc de niște buți pline, în acest timp de cules al viilor, aflu că sînt în Brateiu, pe care Sașii îl numesc Pretai. Superintendentul săsesc a stat mult timp prin aceste părți, la Ghertan (Birthalm), și de aceia s'au și păstrat așa de bine vechile ziduri. Satul mi se pare, în mijlocul său, mai puțin amestecat cu Romîni decît cele mai multe din ale Sașilor. El se păstrează deci bine pentru dînșii și are o înfățișare înfloritoare. Tot case mari trainice, purtînd în triunghiul de sus anul zidirii sau al refacerii («renowiert»), numele proprietarului, sentințele obișnuite și podoaba de linii în lung, de frunze de trifoiu și de struguri, toate văpsite foarte tare. Supt streșine atîrnă ca brîie de aur știuleții, «tuleiele» porumbului strîns de curînd. Tot așa pare și **Șaroșul**, unde la 1848 Ungurii revoluționari au fost bătuți rău de ostașii împărătești, ajutați și de Romîni. I se zicea de dînșii pe atuncea și «**Șaroșul unguresc**», dar astăzi pe lîngă Unguri și Sași se află și mulți din ai noștri, cari au și două biserici. Alt sat nu se mai străbate, și cea mai apropiată așezare e deci **Ibașfalăul**

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2020-anul-iorga-anul-samanatoristilor-xxx-mediasul-un-frumos-tinut-roditor-acest-simbol-al-privilegiilor-a-fost-insa-sfarimat-153265.html>

În: *Tribuna*, 26 iulie 2020